

DR. CSAPODY ISTVÁN (1930-2002) élete és munkássága

BARTHA DÉNES

Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar Növénytani Tanszék
H-9401 Sopron, Pf.: 132

Küzdelmes, hányattatásoktól és megpróbáltatásoktól sem mentes, de szakmai eredményekben gazdag életút ért véget 2002. január 8-án. Örökre eltávozott közülünk dr. Csapody István erdőmérnök, botanikus és lelkes természetvédő.

1930. február 26-án született Sopronban, ahol elemi és középiskolai tanulmányait is végezte. Első nagy kudarcát fiatalon, 1948-ban kellett megélnie, mert – a bencés gimnázium kitüntetéses érettségije ellenére – "világnézeti okokból" a Pázmány Péter Tudományegyetem Természettudományi Karára beadott jelentkezését elutasították. Az Erdőmérnöki Főiskolán 1949-ben kezdte meg tanulmányait, a kieső egy évet Fehér Dániel professzor Növénytani Intézetében töltötte, s ekkor jelentek meg első publikációi is. Főiskolás korában már gyakorlatokat vezetett, több évfolyamtársa köszönheti neki a növényvilág rejtelseibe való bevezetést. Többek között Szodfridt István és Tallós Pál is évfolyamtársa volt, akikkel életre szóló barátságot kötött. Az 1953-ban szerzett erdőmérnöki diplomával rövid ideig a Főiskola Tanulmányi Osztályán előadóként, majd az immár Fehér Dánielt nélkülözni kényszerülő Növénytani Tanszéken egyetemi tanársegédként dolgozott. 1956 őszén áthelyezték az Erdőműveléstani Tanszékre, közben ideiglenesen a botanikuskert vezetését is ellátta. 1958. tavaszán élte meg élete második nagy kudarcát, "szilárd világnézete" miatt egyetemi állásából eltávolították. Ezt követően a Tanulmányi Állami Erdőgazdaságnál kapott munkát, ahol a Termőhelyfeltáró Csoport vezetőjévé nevezték ki. Ebben a beosztásban 1975-ig ténykedett itt, az erdőgazdaságtól megválva az Országos Természetvédelmi Hivatal Nyugat-Dunántúli Természetvédelmi Felügyelőségén helyezkedett el, ahol és ennek jogutódjainál botanikai főfelügyelő, természetvédelmi főtanácsos, végül botanikai főtanácsadó munkaköröket töltött be. 1991 végén nyugállományba vonult, de a Fertő-Hanság Nemzeti Park botanikai ügyeit még egy évig intézte.

Csapody István a scientia amabilis, a botanika tudományának művelésével már ifjú korában elkötelezte magát. A növények iránti érdeklődésére – többekkel együtt – már gimnazista korában felfigyelt a szintén soproni születésű botanikaprofesszor, dr. Kárpáti Zoltán, akivel később atyai jóbarátság kapcsolta össze. Első önálló, tudományos dolgozata elsőéves korában, 1949-ben jelent meg az Erdőmérnöki Főiskola Közleményeiben. Dr. Fehér Dániel professzor tehetségét és szorgalmát felismerve ugyanettől az évtől kezdve növénytani gyakorlatok vezetésével is megbízta, így már évfolyamtársai is tőle tanulhatták a növényfajok ismeretét. Tudományos érdeklődése és munkássága a botanika több szakterületére, így a florisztikára, növényföldrajzra, fitocönológiára, botanika- és erdészettörténetre terjed ki, melyekben nemzetközi mércével mérve is jelentőset alkotott. Ezt támasztja alá a napjainkig megjelent 4 könyv, közel 200 tudományos és ismeretterjesztő közlemény, az 1962-ben summa cum laude megvédett doktori értekezés (Termőhelyfeltárás és vegetációtérképezés a Soproni-hegységben címmel), valamint Európa sok botanikusával és intézményével kialakított tartós szakmai kapcsolat. Nemzetközi elismertségét igazolja többek között az a Rozália-hegységben végrehajtott vegetációtérképező terepmunka (1976), melyet a bécsi Universitát für Bodenkultur megbízásából végzett, vagy a rendszeres előadóként való meghívások a Forum Pannonicum-ra (Illmitz), az Internationale Vereinigung für Vegetationskunde der ostalpin-dinarischen Sektion-ba (Bécs), a Fertő-Neusiedlersee tanácskozásokra (Burgenland), a

Floristisch-soziologische Arbeitsgemeinschaft-ba. A sors furcsa fintora, hogy az egyetemi katedrától, a botanika hivatásszerű művelésétől megfosztott Csapody István választott tudományterületén a kutatómunkát oly magas fokon végezte, hogy kül- és belföldön egyaránt évtizedek át őt tekintették az erdészeti botanika elsőszámú reprezentánsának. A 80-as évektől a felsőfokú oktatásban is egyre több lehetőséget (és talán kárpótlást) kapott, előadott a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán, az Erdészeti és Faipari Egyetemen pedig posztgraduális és doktori tantárgyakat gondozott. Növénytani témakörben nem volt olyan doktorandusz, diplomatervező, szakdolgozó, TDK-s hallgató, aki ne kereste volna fel őt szaktanácsért, irodalomért, konzultációért. Az Erdészeti és Faipari Egyetem 1991-ben címzetes egyetemi tanárának választotta, jogutódja, a Nyugat-Magyarországi Egyetem 2000 szeptemberében pedig tiszteletbeli doktor (dr. honoris causa) címmel tüntette ki. 2001-ben a tudósoknak járó legmagasabb hazai kitüntetést, a Széchenyi-díjat vehette át. Birtokosa – s ez is munkásságának nemzetközi rangját bizonyítja – az Osztrák Köztársaság Érdemkeresztje arany fokozatának.

Florisztikai kutatásai különösen a Fertő-melléki területen, a Soproni-dombvidéken és a Soproni-hegységben jelentősek. Utóbbi terület monografikus feldolgozásának megjelentetése – ha megkésve is – végéhez közeledik. Cönológiai vizsgálatai a fenti területeken kívül még a Kisalföldre is kiterjedtek, az e munka során készített vegetáció-térképei közül sajnos nyomtatásban csak kevés jelent meg, java részük elkallódott. A Tanulmányi Erdőgazdaságnál eltöltött csaknem két évtized alatt a termőhely-feltárást összekapcsolta a vegetáció-felvételezéssel és az abban az időszakban reneszánszát élő erdőtípológiával. Ezzel is bizonyította, hogy az erdőművelés nem nélkülözheti e segédtudományokat, nélkülük a természetközeli erdőgazdálkodás alapjainak megvetése elképzelhetetlen. Tőle származik az erdő- és termőhelytípus-térképezés legalaposabb leírása, s tevékenyen részt vett abban a botanikusokból és erdészekből álló munkabizottságban, mely a hazai ökokoportokat dolgozta ki, s részletes jellemzést adott a termőhely-jelző növényekről. Ifjú korától kezdve érdekelt a botanikatörténet. Tanulmányaival hozzájárult, hogy a soproni kötődésű Loew Károly Frigyes, Deccard Kristóf János, Gensel János Ádám, Kitaibel Pál, Gombocz Endre, Fehér Dániel, Kárpáti Zoltán, illetve Carolus Clusius, Magyar Pál, Blattny Tibor, Tallós Pál életét jobban megismerhessük. Vonzalmat érzett az etnobotanika iránt is, levéltári, könyvtári bűvárkodásai nyomán soproni herbáriumokról, gyógynövényekről, festőnövényekről, orvosbotanikai kertekről, a Löverek kerti növényeiről adta közre értekezéseit. De az erdő- és erdőgazdálkodás-történet is érdekelte, feldolgozta a Sopron környéki erdők, illetve a kisalföldi cseri talajokon álló erdők múltját is. Kedvelt témája volt a szülőföldjéhez kötődő szelídgesztenye, mely őshonosságának eldöntésében, társulás-viszonyainak megállapításában többször gerjesztett szakmai vitát, s írt publikációkat.

Külön kell szólni Csapody István – elkötelezettségéből táplálkozó – természetvédelmi tevékenységéről. Ez a szemlélet kezdő kutató kora óta egész munkásságát átszötte és fémjelezte, első természetvédelmi témájú tanulmányai már 1956-ban napvilágot láttak. 8 tájvédelmi körzet (Soproni-hegység, Fertő-tó, Hanság, Sághegy, Kőszegi, Órségi, Szentgyörgy-völgyi, Szigetközi) és az országhatáron átnyúló Fertő-Neusiedlersee magyar-osztrák közös nemzeti park védetté nyilvánításának előkészítésében tevékenyen részt vett. A természeti értékek megóvása érdekében mindig bátran hallatta a hangját, harcos elszántsága nem egy természeti értéket mentett meg a pusztulástól. Szodfridt Istvánnal már a 70-es években sürgette a természetes erdőtársulások védelmét, védendő és védett növényeiről pedig nem csak könyvet írt, hanem számos ismeretterjesztő írásban, különböző fórumokon tartott előadásokban hívta fel a figyelmet.

Csapody István maradandót alkotott, műveiből erdész- és botanikusgenerációk sora táplálkozik ma is. Legismertebb és legtöbbet forgatott könyve a Rott Ferencsel közösen írt, Csapody Vera által illusztrált "Erdei fák és cserjék", melyből napjainkban is előszeretettel tanul az erdészifjúság. A több kiadást megért, szlovák nyelven is megjelent "Erdő, mező növényei" könyvnél társszerzője Jávorka Sándor, növényfestője szintén Csapody Vera volt. Az 1982-ben megjelent "Védett növényeink" ma már bibliofil ritkaság, de a legszélesebb körben ismert és elismert munkája. Nem feledkezhetünk meg a "zöld könyvekbe" (Magyarország erdőgazdasági tájainak erdőfelújítási és erdőtelepítési irányelvei és eljárásai) írt 50 erdőgazdasági táj növényföldrajzi ismertetéséről sem, e munkája révén valamennyi hazai erdész ismerhette-ismerheti nevét. Féltett kincsét, az évtizedeken át nagy szorgalommal gyűjtött herbáriumát élete vége felé a szombathelyi Savaria Múzeumnak adományozta.

Csapody Istvánt élete nehéz pillanataiban – melyekből bőven volt része – töretlen hite segítette át. Csak a kegyetlen betegség tudta megtörni, halála úgy az erdészeknek, mint a hazai botanikának és természetvédelemnek pótolhatatlan veszteség.